

SAMUEL
BUTLER

Întoarcerea
în Erewhon

O călătorie după douăzeci de ani
întreprinsă de cel care a descoperit
primul țara și de fiul său

În românește
de Eugen B. Marian

POLIROM
2021

Cuprins

<i>Prefața autorului la prima ediție</i>	5
Capitolul I. Urcușurile și coborâșurile soartei. Tatăl meu pleacă spre Erewhon	9
Capitolul al II-lea. Pe drumul spre trecătoarea care duce în Erewhon.....	25
Capitolul al III-lea. La un popas, tatăl meu este acostat de profesorii Hanky și Panky	31
Capitolul al IV-lea. Tatăl meu trage cu urechea la conversația dintre Hanky și Panky	44
Capitolul al V-lea. Tatăl meu își întâlnește un fiu despre a cărui existență nu știa și încheie un târg cu el	59
Capitolul al VI-lea. Urmarea convorbirii între tată și fiu. Tezaurul profesorilor.....	71
Capitolul al VII-lea. Privirile tatălui meu sunt atrase în toate părțile de semne ale ordinii noi	79
Capitolul al VIII-lea. Yram, acum primăriță, dă un banchet în cursul căruia, tulburată de cele aflate de la profesorul Hanky, trimite după fiul ei George și-i pune o serie de întrebări	90
Capitolul al IX-lea. Întrevederea dintre Yram și fiul ei	104
Capitolul al X-lea. Tatăl meu se teme să nu fie recunoscut la Sunch'ston și se duce în orașelul învecinat, numit Fairmead.....	114

Capitolul al XI-lea. Broșura președintelui Gurgoyle <i>Despre fizica existenței spirituale</i>	125
Capitolul al XII-lea. George nu izbuteste să-l găsească pe tatăl meu, drept care Yram îi avertizează pe profesori.....	138
Capitolul al XIII-lea. O vizită într-un deformatoriu provincial din Fairmead.....	149
Capitolul al XIV-lea. Tatăl meu face cunoștință cu domnul Balmy și în ziua următoare merge cu el la Sunch'ston.....	159
Capitolul al XV-lea. Tatălui meu îi este consacrat templul și sunt citite pasaje din prelinsele sale pilde.....	173
Capitolul al XVI-lea. Profesorul Hanky ține o predică în cursul căreia tatăl meu declară că este Sunchild	187
Capitolul al XVII-lea. George îl duce pe tatăl său la închisoare și obține câteva informații utile.....	201
Capitolul al XVIII-lea. Yram invită pe doctorul Downie și pe doamna Humdrum la prânz. O dispută între ea și Hanky se sfârșește pe cale amiabilă.....	210
Capitolul al XIX-lea. În casa primarului se ține un consiliu în cursul căruia George îi învinge pe profesori cu propriile lor arme.....	215
Capitolul al XX-lea. Doamna Humdrum și doctorul Downie propun un compromis care, după un amendament adus de George, este votat <i>nem. con.</i>	226
Capitolul al XXI-lea. Scăpată de musafiri, Yram se duce la închisoare ca să-l vadă pe tatăl meu.....	233
Capitolul al XXII-lea. Cuprinzând, în mare parte, un extras autentic dintr-un ziar din Sunch'ston	242

- Capitolul al XXIII-lea. Tatăl meu este dus
la locuința primarului și prezentat
viitoarei nurori.....252
- Capitolul al XXIV-lea. După cină, doctorul
Downie și cei doi profesori se arată
bucuroși să afle ce trebuie făcut
în privința credinței sunchildiste.....259
- Capitolul al XXV-lea. George îl escortează
pe tatăl meu până la statui,
apoi se despart.....268
- Capitolul al XXVI-lea. Tatăl meu ajunge
acasă și moare nu mult după aceea.....279
- Capitolul al XXVII-lea. Mă întâlnesc
cu fratele meu George la statui,
la capătul trecătorii ce duce în Erewhon.....285
- Capitolul al XXVIII-lea. Petrec câteva
ceasuri cu George la statui, apoi ne
despărțim. Ajung acasă. Post-scriptum299

— Vedeti, scumpul meu domn, îi spuse el tatălui meu, ne aflăm într-o postură ingrată. Trebuie să ne supunem instrucțiunilor primite din partea Marelui Consiliu al Educației de la Bridgeford, iar ei au fondat aceste instituții în urma spuselor lui Sunchild că trebuie să urmărim cea mai mare fericire pentru cel mai mare număr de indivizi. Fără îndoială, principiul acesta este sănătos, dar marea majoritate a indivizilor sunt, prin firea lucrurilor, cam șterși, îngâmfati și lipsiți de scrupule. Mulțimii nu-i sunt pe plac oamenii ageri, modești și sinceri. Atunci, urmând consecvent primele principii, fie de moralitate, fie de economie politică, așa cum ne-au fost ele revelate de Sunchild, oare vom putea noi încuraja asemenea ființe, dacă vom sădi în ele sinceritatea și modestia? Categorie, nu. Iată de ce trebuie, pe cât ne va sta în putință, să-i ferim pe tineri de a-și forma deprinderi care, dacă nu vor fi practicate cu cea mai mare moderație, cu siguranță îi vor ruina.

A continuat astfel:

— Nu pot avea pretenția să consider că am izbutit din plin. Mă strădui din răspuțeri, dar tot ce pot e să-mi propun să fac din școala mea o reflectare a lumii exterioare. În lumea din afară suntem nevoiți să tolerăm multe lucruri care prejudiciază cea mai mare fericire a celui mai mare număr de oameni, pe de o parte, fiindcă nu reușim întotdeauna să deosebim la timp cine merită impunitate ca un autentic ipocrit și cine își maschează sinceritatea sub un strat de superficialitate, iar pe de alta, să nu ne mințim, pentru că preferăm să lăsăm mai degrabă să ne scape un vinovat decât să pedepsim un inocent. Astfel, multor persoane, despre care se știe perfect de bine că aparțin categoriilor de oameni dintr-o bucată, li se permite în mod nejustificat să rămână în libertate,

ba chiar pot fi văzuți cum intră în conflict cu gardienii imoralității publice. De altfel, nu este în interesul societății ca firea deschisă să fie cu totul extirpată din rădăcini, deoarece prezența unei doze minime de sinceritate acționează ca un binevenit iritant pentru academismul majorității, stimulându-le conștiința propriei lor stări de fericire și oferindu-le ceva la care să privească de sus. Mai mult, socotim util să dispunem de un anumit număr de exemple ce predispun la tristețe, al căror eșec notoriu să servească de avertisment celor care neglijează cultivarea acelei puteri de autocontrol imoral ce îi va împiedica să spună sau chiar să se gândească la ceva ce nu produce în mod imediat și palpabil fericirea și, în consecință, nu primește aprobarea majorității.

Când își sfârși expunerea, băieții se adunaseră deja cu toții în școală.

— Nu este nici un ipocrit în tot grupul, rosti cu tristețe directorul instituției. Aș vrea să fie, dar aici nu vin decât băieții care au faima stabilită de a fi prea buni ca să devină monedă curentă în lume, dacă nu sunt întăriți cu un aliaj de vicii. Mi-ar fi plăcut să vă arăt clasa noastră de jocuri de noroc, de pariuri și speculații, dar profesorul care se ocupă de această disciplină este plecat astăzi după-amiază la Sunch'ston. Are niște prieteni care l-au invitat să asiste la consacrarea noului templu și nu se întoarce până luni. De fapt, nu văd ce-aș putea face mai mult pentru dumneavoastră decât să-l examinez pe băieți la Îndrumări pentru Imperfecțiune.

Zicând acestea, intră în clasă, unde, deasupra șemineului, tatăl meu surprinse inscripția: „Opuneți rezistență binelui și el va fugi de la voi. *Pildele lui Sunchild*, cap. XVII, v. 2”. Apoi, luând de pe un raft aflat deasupra catedrei un

exemplar din îndrumarul menționat, parcurse cu privirea câteva pagini.

Făcu apelul, clasa fiind compusă din vreo douăzeci de elevi.

— Acum, băieți, zise, să-mi spuneți de ce este atât de necesar să ne ferim de o sinceritate extremă?

— Nu este necesar, domnule, răspunse un băietandru, și omul care spune așa ceva e un nemernic.

— Vino incoace, băiete, și întinde palma.

Elevul se supuse și domnul Turvey îi trase cu nuiua două lovituri, să-l usture.

— Așa, acum du-te în fundul clasei și pe viitor caută să nu mai faci abuz de sinceritate.

Apoi, întorcându-se spre laică-meu, spuse:

— Nu pot să sufăr când trebuie să-i bat cu varga la palme, dar e singurul mijloc de a-i educa. Sunt efectiv convins că băiatul acesta o să fie mai precaut data viitoare și nu va mai spune ce gândește.

Puse din nou întrebarea pentru ceilalți din clasă, iar monitorul răspunse:

— Pentru că, domnule, extremele se atrag, astfel că extremul adevăr va fi amestecat cu extrema falsitate.

— Întocmai, băiete. Adevărul este ca și religia: are numai doi vrăjmași – ce-i prea mult și ce-i prea puțin. Răspunsul pe care mi l-ai dat este mai mulțumitor decât m-aș fi putut aștepta după ultimele tale manifestări.

— Dar, domnule, abia acum trei săptămâni m-ați pedepsit, fiindcă v-am spus o minciună.

— A, da, păi sigur, așa am făcut, am uitat. Dar atunci a fost o minciună prea sfruntată. Totuși, a fost un pas pe care l-ai făcut în direcția bună. Și acum, băiete, se adresă directorul unui flăcăiandru cu un chip sincer și ingenuu,

care stătea pe la jumătatea clasei, cum se ajunge cel mai bine la adevăr?

— Stârnind discordie între hoți, domnule.

— Așa e. Deci va fi necesar ca acei căutători ai adevărului care sunt mai tenace, mai grijulii și mai răbdători, cei mai înzestrați cu spirit de sacrificiu, să aibă o bună doză de tâlhărie în ei, deși concomitent sunt oameni foarte onești. Acum să vedem ce are a spune omul (tatăl meu înțelese că „omul” era nimeni altul decât domnul Turvey în persoană) despre onestitate?

— Spune, domnule, că onestitatea nu constă în a nu fura niciodată, ci în a ști cum și de unde să furi în siguranță.

— Realizați, îi spuse domnul Turvey tatălui meu, cât de imperios necesar este să avem un număr suficient de hoți dacă dorim ca oamenii onești să aibă parte vreodată de cât mai mult adevăr?

Vorbea cu netărmurită gravitate, având cugețul absolut împăcat și convins fiind că orientarea sa era singura cale pe care adevărul putea fi atins cu succes.

— Dar vă rog să-mi comunicați orice critică pe care vă simțiți inclinat s-o faceți.

— N-am nici o obiecție, zise tatăl meu. Sistemul dumneavoastră se impune singur bunului-simț, fiind cel adoptat în tribunale, și stă chiar și la temelia guvernării. Dacă forurile dumneavoastră academice pot asigura țării un număr suficient de hoți – lucru de care nu mă îndoiesc –, cantitatea de adevăr ce poate fi atinsă pare să nu cunoască limite. V-aș putea expune singura obiecție care-mi vine în gând, anume că hoții cu pregătire academică nu vădese mare silință în a se învrăjbi, ci sunt mai degrabă îndemnați să se susțină reciproc până-n pânzele albe.

— A, da, rosti domnul Turvey, există această dificultate. Și totuși, din când în când se ivesc

circumstanțe favorabile care-i fac să se ia la hartă, în pofida voinței lor. Dar, din orice punct de vedere ați privi chestiunea, hotărât că este mai bine să ai drept țel imperfecțiunea, și nu perfecțiunea. Pentru că, dacă aspirăm în chip statornic la imperfecțiune, probabil că într-un interval de timp rezonabil o vom dobândi, în vreme ce perfecțiunea nu poate fi atinsă indiferent câte zile ne vor fi date să trăim. Mai mult, din punct de vedere mundan, nu există greșeală mai mare decât aceea de a avea dreptate mereu.

Apoi se întoarse spre elevii săi și zise:

— Și acum, ziceți, ce ne-a spus Sunchild despre Dumnezeu și Mamon?

Monitorul răspunse:

— A spus că trebuie să-i slujim pe amândoi, deoarece nici un om nu-l poate sluji bine și deplin pe Dumnezeu dacă nu-l slujește în același timp și pe Mamon cât de cât. Și nici un om nu-l poate sluji pe Mamon efectiv, decât dacă îl slujește totodată și pe Dumnezeu din plin.

— Care au fost cuvintele sale?

— A spus: „Blestemați fie cei care zic: «Nu-i sluji lui Dumnezeu și lui Mamon», căci datoria întreagă a omului este să știe cum să împace cerințele contradictorii ale acestor două zeități”.

Aici, tatăl meu interveni:

— L-am cunoscut pe Sunchild, și nu o dată l-am auzit vorbind despre Dumnezeu și Mamon, dar nicidecum cuvintele lui nu difereau și înțelesul lor a fost mereu că un om trebuie să slujească fie lui Dumnezeu, fie lui Mamon, dar că nu ar putea sluji la amândoi¹.

— A! exclamă domnul Turvey, neîndoios, aceasta era învățătura sa exoterică, dar profesorii Hanky și Panky m-au asigurat că se poate de solemn că învățătura sa ezoterică glăsua

1. Vezi Matei 6, 24.

așa cum v-am redat-o eu. Fiindcă veni vorba, pe câte mi s-au spus, acești doi cărturari sunt la Sunch'ston și cred că o să primesc vizita lor în această după-amiază. Dacă nu-i cunoașteți, voi avea marea plăcere de a vă prezenta. Am fost coleg cu amândoi la Bridgeford.

— Am și avut plăcerea de a face cunoștință cu dânsii, zise tatăl meu, și cum nu sunteți chiar absolut sigur că vor veni, vă voi cere permisiunea de a vă mulțumi pentru tot ce-ați avut bunătatea să-mi arătați și de-a-mi lua rămas-bun de la dumneavoastră. Am o treabă destul de urgentă...

— Scumpul meu domn, trebuie, vă rog, să-mi mai acordați încă cinci minute. Îi voi examina pe băieții la Catehismul Băncii Muzicale. Arată spre unul dintre ei și zise: Repetă care este datoria față de aproapele tău.

— Datoria față de aproapele meu, zise băiatul, este să mă asigur că nu este susceptibil de a-mi cere bani cu împrumut înainte de a schimba măcar un cuvânt cu el, apoi să am cât mai puțin de-a face cu dânsul cu cât...

În acel moment, clopotul de la ușa de intrare sună zgomotos.

— Fără îndoială, Hanky și Panky au venit să mă vadă, spuse domnul Turvey. Sper din toată inima că ei sunt. Trebuie să rămâneți și să-i vedeți.

— Scumpul meu domn, zise părintele meu, ducându-și batista la obraz, mi s-a făcut rău, așa, subit, și trebuie neapărat să vă părăsesc.

Rosti această frază pe un ton atât de categoric, încât domnul Turvey fu silit să cedeze. În timp ce străbătea coridorul școlii și holul, tatăl meu își ținu batista la obraz, dar când servitorul deschise ușa, o lăsă jos, pentru că nu erau Hanky și Panky. De fapt era doar un